

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKÇESİNDE TEHLİKELİ BİR BOZULMA: KISALTMALARIN SÖYLENİŞİ

Doç. Dr. H. İbrahim DELİCE*

Tarihte Türkleri idare eden yöneticilerden çok azı dil bilincine sahip olmuştur; günümüzde de tarihsel bir miras olarak yöneticilerin bu bilinçsizliği sürmektedir.

Dil konularına karşı duyarlı olan sade vatandaşların da bozulan Türkçe için feryat etmekten başka yapacakları pek bir şey olmamaktadır.

Dün Karamanoğlu Mehmet Bey'in bilinçsizliğe ferman ile engel olmaya çalışması gibi, yöneticilerin ellerindeki yetki ve imkanı elimizdeki yegane araç olan dil için de yetkin bir biçimde kullanmaları gerekmektedir.

Ulusal dillerin uluslar arası dil seviyesine yükselebilmesi, toplumun bireylerinden kurum ve kuruluşlarına kadar elbirliği ile hareket etmelerine ve dile karşı bilinçli davranmalarına bağlıdır.

Aynı şekilde ulusal bir dilin ölü bir dil durumuna düşmesi de, sadece bireylerin kullanımına bırakmamakla mümkündür.

Bu açıdan bakıldığında Türkçe, ölüp ölüp dirilen bir dildir. Her yok oluş noktasına geldiğinde, bilinçli bir yöneticinin şefkatli ve dirayetli elleri, o güzide ve benzerleri içinde yegane dil olan Türkçeye bir hayat öpücüğü mesabesinde olmuştur.

Karamanoğlu Mehmet Bey, bu bilincin ilk ve güzel örneğidir.

Türkçeyi canlandırmanın dahî mîmârı ise Mustafa Kemal Atatürk olmuştur.

Atatürk, insanının kanı ile sulayarak kurtardığı ve üzerinde kurduğu yeni devletin devamı ve geleceği için insanların kavrama kabiliyetlerinin zenginliğiyle doğru orantılı olduğunu ve bu kavrama kabiliyetinin de her bireyin yaratıcı düşünceleri kendi anladıkları dille duymaları sonucu mümkün olacağını çok iyi biliyordu.

Bunun için, dil bilinci olan bir yöneticinin yapması gereken hiçbir şeyi yapmaktan kaçınmamıştır.

Günümüzde de yöneticilerin Atatürk'ün dil bilincini sergileyerek, yönetimin gücünü Türkçeyi yakalamış olan ve ölüme doğru adım adım sürükleyen mikropların yok edilmesi için kullanmaları gerekmektedir.

Cumhuriyet Türkiyesinde Türkçeyi tehdit eden büyük tehlikelerden biri, Türkçe olarak kurulan cümle yapılarının içinde, yabancı dil kurallarının kullanılmaya başlanmış olmasıdır.

Dün, Türkçeye Arapça ve Farsçanın boyunduruğu küçük dil kuralları ile atılmışsa, bugün de aynı boyunduruk İngilizce ve Fransızcanın basit dil kuralları ile atılmaktadır.

Bir dilin başka bir dilin kuralını benimsemesi durumunda o yabancı kuralı dilden atmak ve dili arılaştırmak pek kolay olmamaktadır. Arap ve Fars dillerinin etkisinin bir uzantısı olarak ilk okullarda Türk alfabesi öğretilirken H (HE) ve K

---

* Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

(KE), hala (HA) ve (KA) şeklinde öğretilmektedir. Türkçe seslendirme biçimine dil uzmanlarının uyarılarına rağmen geçilememektedir.

Bugün Türkçe söylenişin tersine dilsel alışkanlığımızın bir sonucu olarak TDK'yi te-de-ke yerine te-de-ka, BDDK'yi be-de-de-ke yerine be-de-de-ka şeklinde telaffuz ediyorsak, Arapçaya öykünmemizin bir sonucudur, bu.

Türkçeyi tehdit eden bu tehlike, günümüzde yön değiştirmiş olarak Batı dillerine öykünme şeklinde görülmektedir. Bunun boyutları da gün geçtikçe artmaktadır.

Batı uluslarına karşı duyulan bilinçsizce hayranlığın bir sonucu olarak bugün, kısaltmaları sanki ilkokullarda İngilizcenin alfabesi öğretiliyormuş da bu alfabenin kuralları doğrultusunda seslendirilmediği zaman büyük bir yanlışlık yapıyormuş gibi grurla MP = me-pe yerine em-pi, ATM = a-te-me yerine ey-ti-em, YTL = ye-te-le yerine ey-ti-el, CD = ce-de yerine si-di, PC = pe-ce yerine pi-si, GPRS = ge-pe-re-se yerine ci-pi-ar-es, HP = he-pe yerine eyç-pi sinir bozucu seslendirme-leri sürüp gitmektedir.

Bu mikrop beynimizin merkezinde yer edip yaygınlık kazanırken üniversite tahsili görmemiş insanlarımızda bile bilgiç bir eda oluşturmuş; ve her Türk bireyi kendini kutsal bu söyleyiş tarzını korumakla kendini görevli addetmiştir.

Siz dükkanlarına girip “Bu HP yazıcının fiyatı ne kadardır?” diye sorduğunuzda, sanki hatayı yapan sizmişsiniz de bu nazik beyefendi sizi kibarca düzeltiyor ve size bir harf öğretiyormuş dolayısıyla kırk yıl kölesi olmanız gerekiyormuş gibi düzeltmeye yeltenir ve ağzını kırı kırı: “Bu eyç-pi printer’in fiyatı 120 milyon Türk lirasıdır.” diyecektir.

İngilizce alfabenin kısaltmaları seslendirmeye temel teşkil etmesi sonrasında ise Türkçe kelimeler bile artık İngiliz alfabesine göre yazılabilmektedir: Sachmalama (saçmalama), chatlak (çatlak) (Erata 2004: Başlık)..

Yabancılaşmanın boyutları dille başlayıp benliğe sirayet etmektedir. Yabancı hayranı olduktan sonra da artık yabancı kelime istilasının öldürmeye başladığı Türkçeye kısaltılmış biçimlerin bile yabancı dillerden alındığı örnekler görülmektedir: XL (ekstra large), L (large) (Erata 2004: 63).

Dilimizi saran yabancı kökenli kelimelerin çoğalması ve devletin bu vahim gidişat karşısında gerekli tedbirleri almaması sonucu İngiliz alfabesiyle başlayan İngiliz dilbilgisinin Türkçe dilbilgisinin yerine geçtiği bugünleri yakın zamanda tamamen İngilizce alacaktır.

Rüştü Erata’dan alıntıladığımız bir televizyonun günlük programı bunun ipuçlarını vermektedir:

“(NTV) bir Pazar günü izlencesi:

09:00 Haberler, 09:35 International Herald Tribune, 10:15 Basın Özeti, 10:30 Performans, 11:30 Lifestyle Moda, 12:05 Ekodiyalog, 13:30 Goodyear Racing, 14:10 Futbol Aktüel, 15:25 Eurogol, 16:10 Olips Motorspor, 17:10 Avrupa’dan Futbol, 18:00 Manchester United-Arsenal 18:30 Performans, 19:05 Goodyear Racing, 19:30 Spor, 20:30 Gündem Dışı, 21:05 International Herald Tribune, 21:30 Futbol Pazarı, 23:05 Video Lig.

Aynı izlence İngiltere’de nasıl olurdu dersiniz:

09:00 News, 09:35 International Herald Tribune, 10:15 Headlines from Dailies, 10:30 Performance, 11:30 Lifestyle Moda, 12:05 Ekodialog, 13:30 Goodyear Racing, 14:10 Highlights from Superleague, 15:25 Eurogoal, 16:10 Olips Motorsport, 17:10 European Footboal, 18:00 Manchester United-Arsenal 18:30 Performance, 19:05 Goodyear Racing, 19:30 Sport, 20:30 Out of Ajanda, 21:05 International Herald Tribune, 21:30 Futbol Sunday, 23:05 Video League.” (Erata 2004: 65).

Halkın bilinçsizliği ve yöneticilerin tedbirsizliğinin bir sonucu olarak Türkçe, XVIII. yüzyıldaki durumuna bürünecektir. Türk dilinin tarihi, ibret alınacak derslerle doludur. XI. yüzyıl ile başlayan Arapça ve sonraları edebiyat alanında Farsça etkisi Türkçeyi XVII. yüzyılda Arap ve Fars dilinin kelimeleri ve gramer kurallarıyla doldurmuştur ve medrese tahsili almamış bir Türkün anlayamayacağı hale gelmiştir.

Gidişat öyle gösteriyor ki, Türkçe için gerekli devlet tedbirleri kanunlarla belirlenmediği ve halk yönlendirilmediği müddetçe bir asır sonra Atatürk cumhuriyetinde önce Nutuk olmak üzere bir dönemi yansıtan kültür varlıklarımız anlaşılabilir duruma gelecektir.

Bugün Türkiye ve dünyadaki pek çok kütüphane uzmanlaşmış kişiler dışında ki insanların anlayamayacağı Türkçe kitaplarla doludur. Bu onca yüzyıla yayılan tarih birikimleri bizim düşünsel ufuklarımızı aydınlatamıyor demektir.

Gerekli tedbir alınmadığı ve halkımız dile ilişkin yeterince bilinçlendirilemediği zaman Atatürk’ün damgasını vurduğu bir kültür birikimi daha gelecek nesillere bir tecrübe olarak yansıtılamayacaktır.